

Eesti maaelu arengukava 2014 – 2020 juhtkomisjoni II istung Hotel Euroopa, Tallinn

PROTOKOLL

21.12. 2011 nr. 2

Algus kell 10.00, lõpp 16:00

Juhatas: A.Noot.

Osalejad: H.-V. Seeder, T. Kevvai, K. Liebert, H. Aamisepp, Ü. Hunt, M. Kaas, J. Kallas, M. Kaldmäe, I. Laas, M. Mikk, K. Nurm (asendas J. Herodes), H. Nurmsalu, A. Oopkaup, K. Peterson, S. Potisepp, T. Rüütle, T. Saron, I. Sikk (asendas K. Tali), R. Strastin, R. Sõrmus, K. Talviste (asendas L. Rooma), I. Tedrema (asendas O. Kasuri), M. Timmo (asendas R. Mengel-Sünt), T. Timmusk (asendas J. Marrandi), P. Treiberg, M. Vain, A. Varblane, P. Seestrand (asendas L. Veeväli), A. Ristkok, R. Rosenberg.

Puudusid: K. Küttis, R. Värnik, A. Oherd, T. Nõvandi.

Kutsutud: M. Gorban, A. Kimmel, M. Tõnismäe, Ü. Puusta, K. Rannik, O. Põder, M. Talvik, E. Sokk, T. Sova, E. Paas, V. Kupits, L. Stranberg, M. Reinup, A.-L. Mändmets.

Protokollis: Anne-Liisi Mändmets.

Istungi helisalvestused ja memo on kättesaadavad Põllumajandusministeeriumi (PM) kodulehel: <http://www.agri.ee/juhtkomisjoni-istungid/>.

1. Sissejuhatus ja päevakorra tutvustus

Sissejuhatus tegi MAK 2014–2020 juhtkomisjoni esimees A. Noot. Eelmisel korral toimus diskussioon MAK 2014-2020 prioriteetide põhiste olukorrajelduste teemal. Oktoobri lõpuni oli kõigil juhtkomisjoni liikmetel võimalik esitada ettepanekuid MAK 2014-2020 olukorrajelduse kohta. Kuna ettepanekuid nii olukorrajelduse kui valdkondade osas, mis vajaksid täiendavat analüüsi, tehti palju, siis töö olukorrajeldusega hetkel käib. Oleme alustanud MAK 2014-2020 eelhindamise hanke ettevalmistust, hange eelhindaja leidmiseks on plaanis välja kuulutada järgmise aasta alguses. Eelmisel juhtkomisjoni istungil tundsid juhtkomisjoni liikmed huvi maaelu poliitika tuleviku diskussioonide arengutest EL otsustusprotsessi tasandil, selle kohta on kavas eraldi ülevaatlik ettekanne. Käesoleva juhtkomisjoni põhiteemaks on uue MAK 2014-2020 eesmärgid. Arutelu struktureerimiseks on juhtkomisjoni liikmetele ette saadetud küsimustik. Mõned juhtkomisjoni liikmed on oma vastused ka kirjalikult ette saatnud. Juhtkomisjoni koosseisu on lisandunud 2 uut liiget - Eesti Hoiu-laenuühistute

Liit (esindaja A. Ristkok) ja Maaelu Edendamise Sihtasutus (esindaja R. Rosenberg). Teema olulisust arvestades on juhtkomisjoni seekordsel istungil osalemas ka minister.

Minister H.-V. Seeder rõhutas, et MAK 2014-2020 juhtkomisjoni tegevus on väga oluline, arvestades järgmisel perioodil läbi MAK 2014-2020 jaotatavate vahendite ja tehtavate tegevuste. Tähtis on leida erinevate huvigruppide ja huvide vahel tasakaal, mis ongi selle juhtkomisjoni ülesanne. Juhtkomisjoni töö on aluseks hilisematele poliitilistele otsustele. Juhtkomisjoni koosseis on väga laiapõhjaline, juhtkomisjoni liikmetel on suur vastutus pidada sidet oma organisatsioonide liikmetega ning vahendada informatsiooni. PM tagab omalt poolt juhtkomisjoni kvaliteetse toimimise ja ettevalmistuse.

2. Ülevaade Euroopa Liidu maaelu arengu määruse aruteludest EL tasandil

C:\Users\
almandmets\Documer

Ettekande tegi T. Kevvai. Ettekandes anti ülevaade Põllumajanduse ja Kalanduse Nõukogu (2) ning Põllumajandusstruktuuride ja maaelu arengu töögrupis EL maaelu arengu määruse eelnõu osas toimunud diskussioonidest ning liikmesriikide poolt tõstatatud peamistest teemadest. Eelnõu on eesti keeles ka juhtkomisjoni liikmetele kättesaadav: <http://www.agri.ee/oigusaktid-12/>. Kui juhtkomisjoni liikmetel on eelnõu kohta küsimusi või ettepanekuid, mida EL otsustusprotsessi tasandil tõstatada, siis tuleks need edastada juhtkomisjoni sekretariaadile. Ettekande osas tõstatati küsimus strateegilise planeerimise kohta. PM selgitas, et ühine strateegiline raamistik võetakse vastu EL tasandil ning partnerlusleping koostatakse liikmesriigi tasandil. Partnerluslepingu koostamist koordineerib Rahandusministeerium (RM), kes kaasab sellesse protsessi ka sotsiaalpartnereid. Juhtkomisjoni saab omapoolse sisendi samuti partnerluslepingusse anda. RM täiendas, et ühise strateegilise raamistiku kohta peaks tulema Euroopa Komisjoni (EK) poolne teatis, mille kohta seisukohad kujundatakse valitsuse tasandil ja ka sotsiaalpartnerid saavad oma ettepanekud edastada. Ühine strateegiline raamistik liidetakse ilmselt ühise strateegilise planeerimisega hõlmatud fondide üldmääruse lisasse ja kiidetakse heaks 2012. aasta lõpus.

3. Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide teemal (saadetud küsimustiku põhjal)

3.1. Kas Eesti peaks pürgima maksimaalse jätkusuutliku põllumajandustoodangu mahu suunas? Kas Eesti peaks pürgima isevarustatusele Eestis tootmiseks sobivate peamiste põllumajandussaaduste osas?

C:\Users\mgorban\
Desktop\MAK tulevik\

Diskussioonides leiti, et maksimaalne põllumajandustoodang ega isevarustatus pole eesmärk omaette, oluline on jätkusuutlik tootmine. Rõhutati töökohtade loomise olulisust ning leiti, et aiandussektoris on siinjuures ruumi arenguks. Isevarustatuse tase erinevate sektorite lõikes näitab mh senise poliitika suunda. Panustada tuleks tervislike saaduste isevarustatuse suurendamiseks, nt köögivilja, linnuliha. Põllumajandusmaa kasutamise suurenemine on oluline näitaja ressursi ja selle kasutamise iseloomustamiseks. Maaressursi osas Eesti üks paremini varustatud riike, seda tuleks maksimaalselt ära kasutada, samas ei tohiks see toimuda keskkonna ja loomade heaolu arvelt. Toodi välja, et traditsioonilistes sektorites peaks minimaalne eesmärk olema tagada isevarustatus ning teatud sektorite (nt piim) puhul arendada ka ekspordipotentsiaali. Tasemel kohalik tooraine peaks olema tööstustele kättesaadav, seejuures on oluline tarnekindlus, hind ja kvaliteet. Järele tuleks aidata teatud maha jäänud sektoreid, nt aiandus. Põllumajandus on üks maaelu nurgakividest. Rõhutati nõustamise olulisust eesmärkide saavutamisel. Maa elanikkonna olukorra parandamisele suunatud meetmeid peaks arendama komplekselt. Taastuvenergia ja biomassi ressursi juures tuleks tagada samuti isevarustatus tase. Põllumees on tootja ka energeetikale ja turismile. Jätkusuutlikkus oleneb pikas perspektiivis sellest, mida ja kuidas me toodame. Peeti oluliseks oma turu hoidmist ja restruktureerimist, et välisurgudele minna ja seal püsida. Toidujulgeolek on üks oluline tootmise aspekt. Traditsioonilise ettevõtluspoliitika seisukohast tuleks keskenduda sektoritele, kus oleme tugevad, ekspordipotentsiaal on oluline, kuivõrd see võimaldab sektorisse suunatud vahendeid tagasi teenida. Põllumajandus on eriline sektor, kus jätkusuutlikkust ei saa vaadata üksnes majanduslikust aspektist, olulised on ka muud aspektid, nagu sotsiaalne ja keskkonnavaline. Maksimaalsele jätkusuutlikkusele tuleb anda sisu, mida ühiskonnana tahame näha põllumajanduse all (sotsiaalsed aspektid, keskkond, julgeolek), püüdlema maksimaalse lisandväärtuse, mitte maksimaalse toodangu poole. ÜPP II sammast tuleb vaadata kui põllumajanduspoliitika suunajat, on eelkõige I samba baassissetuleku täiendus, seega teemade ring, millega tegeleb, on piiratud. Leiti, et isevarustatuse taseme ja sektori tugevuse vahele ei saa võrdusmärki tõmmata, nt lamba- ja veiseliha tootmine on kasvavad sektorid. Oluliseks peeti põllumajanduse ja tootmise mitmekesisust. Lisaks põllumajandussaadustele tuleks tootmise puhul tähelepanu pöörata ka tootmissisendite tootmisele.

Teemat kokku võttes leidis minister, et lahendus on tasakaalu leidmises. Tootmise valdkonnas on eesmärgid kombinatsioon majanduslikust efektiivsusest ja kasust (mh panustades ekspordi ja vältides toodangu mitmekesisuse vähenemist), isevarustatusest ja toidujulgeolekust, jätkusuutlikkusest (keskkonnasäästlik) ning maaelu sotsiaalsetest aspektidest.

3.2. Kas on oluline, et põllumajandustootmiseks sobiv maa oleks eelkõige kasutatud põllumajandussaaduste tootmiseks või piisab, kui maaressurss hoitakse vähemalt heades põllumajandus- ja keskkonnanäitingimustes?

C:\Users\mgorban\
Desktop\MAK tulevik\

Aruteludes leiti, et aktiivse põllumajandustootja defineerimisega tuleks edasi minna. Suurt osa maast kasutatakse Eestis võrdlemisi madala intensiivsuse ja efektiivsusega. Toetuste tootmisest lahti sidumist ilma karjatamise nõueteta peeti ebaõnnestunuks. Uue perioodi väljakutse on mahetoodangu saavutamine, mis peegeldaks ka maad, mida mahedana kasutatakse. Peamise probleemina, miks mahetoodang (eriti loomakasvatustoodang) turule ei jõua, toodi välja töötlemisvõimaluste puudumise. Ebasoodsamate alade laienemise ohuna toodi välja, et see võib veelgi võimendada maa niitmist. Vältida tuleks olukorda, kus mittetootmine on kõige kasulikum tegevus. Niitmise eest ühiskond omalt poolt midagi vastu ei saa. Leiti, et maad, mida ei saa tootmiseks efektiivselt kasutada, tuleks kaardistada ja metsastada või bioenergia otstarbel kasutada. Bioenergia puhul peeti oluliseks kompleksset lähenemist, mis hõlmaks endas ka lokaalseid katlamaju, mida tuleks toetada muude poliitikate raames. Toodi välja, et toetused kanduvad üle maa rendihinda. Toetada tuleks toidutootmist ning toetuse määrad tuleks niitmise puhul üle vaadata. Lisaks tehti ettepanek, et teatud alade, nt rannakarjamaad, puhul tuleks kaaluda nende toetamist muude poliitikate kaudu.

Minister tõi teemat kokku võttes välja, et vaja on analüüsi, kuidas ja kui intensiivselt maad kasutatakse, mida üldse on mõistlik põllumajanduslikuks toomiseks, ka toetusega, säilitada/kasutada. Seejärel tuleks analüüsida, mida ülejäänud maa osas teha. Põllumajandusmaastike puhul, mis on tekkinud traditsioonilise põllumajandustegevuse tulemusel, nt poollooduslikud kooslused, peaks püüdma suunata põllumajandustootjaid niitmisele loomadega. Mahepõllumajanduse puhul tuleb kaaluda erinevaid võimalusi, et toodang jõuaks tarbijani.

3.3. Millises ulatuses peaks maaelu arengu poliitika raames tegelema mittepõllumajandusliku ettevõtlusega? Kas põhitähelepanu tuleks fookusseerida põllumajanduses väheneva tööhõive kompenseerimisele või laiemale ettevõtluse arendamisele maapiirkonnas?

C:\Users\mgorban\
Desktop\MAK tulevik\

Leiti, et MAK 2014-2020 peaks tegelema laiema ettevõtluse arendamisega maapiirkonnas, sest põllumajandus ja metsandus üksi ei suuda tagada tasakaalustatud arengut ja sõltuvad muude valdkondade poolt pakutavatest teenustest. Oluline on, et oleks tööd, infrastruktuurid jne. Erilist tähelepanu tuleks pöörata naiste tööhõivele, kuna sotsiaalse infrastruktuuri kokkutõmbamisega on töövõimalused vähenenud. Pakuti välja, et oleks vaja laiendada maaelu mitmekesistamisele suunatud toetusi ka väikeettevõtetele. Kohalikud omavalitsused peaksid tegelema oma piirkonna turundamisega. Kõik maal asuvatel ressurssidel põhinev tegevus võiks olla MAK 2014-2020 osa ja ülejäänud teiste poliitikate haldusalas. Arhitektuuril ja kultuuril põhinevate väärtuste arenguks turismis võiks ette näha meetmed. Omatarbeks toodetava taastuvenergia tootmist tuleks toetada. Leiti, et töökohtade jõudmine maapiirkonda on väga oluline küsimus, põllumajandussektoris 60 000 kadunud töökohta pole suudetud asendada. MAK 2014-2020 ei suuda kõiki probleeme lahendada, arvestades piiratud ressursi peaks keskenduma põllumajandusest vabanevatele töökohtadele. Infrastruktuurid on eelduseks ettevõtluse tekkeks ja arenguks. Haridusvõrk ja teadus peaks toetama ettevõtluse arengut.

Loomeettevõtlust toodi välja kui ühte perspektiivset valdkonda maapiirkonnas, mis võimaldaks olemasolevat ressursi ära kasutada. Ettevõtte, mis on arenguvõimeline loob enda ümber ka muud võrgustikud. Toodi välja, et MAK 2014-2020 vahendeid ei tohiks liiga laiale ettevõtlussektorile jagada, keskenduda tuleks põllumajandusele. Põllumajanduse puhul nimetati märksõnadena ühistegevust ja mahepõllumajandust. Ühe võimaliku toetuse vormina uueks perioodiks kaalumiseks toodi välja garantiitasude hüvitamine. Ühe võimaliku mittepõllumajandusliku ettevõtluse arengu võimalusena toodi välja sotsiaalne talupidamine, mis võimaldaks põllumajandustootjatel leida täiendavaid sissetuleku võimalusi. Leiti, et prioriteet peaks olema eeskätt toidu tootmine. Kindlasti tuleks tagada teenused (sh sotsiaalsed) ja luua taristud, et ettevõtlus saaks tekkida. Töökohti pakkuvaid ettevõtteid tuleks toetada ja alustavatele ettevõtjatele on vajalik ärinõustamisteenus. Kuna kõik antud valdkonna teemad MAK 2014-2020 ulatusse ei kuulu, tuleks nende teemadega arvestada ka muude fondide planeerimises. Oluline on vältida kattuvusi (nt stardiabi, nõustamine) ja halle alasid erinevate fondide vahel. Uuel perioodil tuleb fookuseerida ja neile valitud teemadele raha suunata. Tuleks soodustada ettevõtlikkuse kasvu (maanoored, koolides vastav õpe).

Minister tõi kokkuvõttes välja, et maaelu on raske defineerida. Väga laialt ja kogu maaeluga me MAK 2014-2020 raames tegeleda ei saa, peame vaatama, kust piirid lähevad ja fookuseerima vahendid kõige olulisemale. Toidu tootmine ja põllumajandusest väljumine on kindlasti teemad, millega peaks ka edaspidi tegelema. Eelarvest sõltub, mida lisaks põllumajandusele ja põllumajandusest väljumisele on võimalik toetada. Kindlasti peame jätkama osade teemadega, mis tulenevad sellest perioodist, nt Natura.

3.4. Milline on teie nägemus põllumajandusstruktuurist, mille poole Eesti peaks püüdlema? Millisel kohal on selles toidu tarneahelas vertikaalselt ja horisontaalselt koostööd tegevatel ettevõtetel? Mis suunas peaks põllumajandustootmises liikuma lühikese tarneahela areng ning millisel tasandil sellega tegelema peaks (kohalik vmt)?

C:\Users\mgorban\
Desktop\MAK tulevik\

Leiti, et oma koht on olemas nii olemasolevatel tööstustel kui ühistutel ja et tuleks leida tasakaal, kuna hetkel on juba töötlemisvõimsusi üle. Teha tuleks lühikeste tarneahelate SWOT-analüüs. Oluline on struktuuri mitmekesisus, kõigil tootjatel on oma koht ja võimalused. Ettevõtete horisontaalset ja vertikaalset koostööd peaks parandama. Lühike tarneahel on eelkõige võimalus väikeettevõtetele ja kohalikul tasemel. Toodi välja, et lühike tarneahel annab eelise kriisiolukordades toidujulgeoleku tagamisel. Leiti, et kontsentreerumine on paratamatu, samas kõigil on oma koht, väikestel tootjatel oleks kasulik eristuda ja oma toodetele lisandväärtust anda. Tehti ettepanek analüüsida võimalusi toidutootmise nõuete leevendamiseks. Osalise ajaga põllumajandustootjaks olemine peaks olema üks võimalik tegutsemise vorm, teatud valdkondadega on võimalik tegeleda edukalt põhitöö kõrvalt, nt maitse- ja ravimtaimede kasvatamine. Leiti, et suurtootmine on suunatud pigem ekspordile, kuid ekspordiks läheb liiga odav toodang, toodangule ei anta lisandväärtust. Peaks toetama lühikest tarneahelat, see annaks võimaluse väiketootjatele. Väiketootjate puhul sõltub sissetulek liiga palju toetustest,

seetõttu tuleks keskenduda ühistegevuse ja ühistute toetamisele. Muudatused struktuuris peaksid toimuma evolutsiooniliselt, vahendeid teadlikult struktuursete muudatuste esile kutsumiseks ei ole kunagi piisavalt. Peaks ära tootma oma rahva ja läbi ühistegevuse tuleks tekitada uusi võimalusi ja mastaabiefekti. Väikeste ja suurte tootjate vastandamisel pole mõtet. Väiketootjaid tuleks suunata oma eripärasid paremini ära kasutama. Tarnekindlus ja brändisarja toota on märksa lihtsam ühiselt. Lühikest tarneahelat peaks toetama kohapealsel tasandil ja sellel on positiivne mõju ka keskkonnale ja soosib sissetulekute jäämist kohapeale ja kaasnevad töökohad. Leiti, et metsanduse ühistegevust tuleb toetada. Toodi välja, et peaks mõtlema marginaalsete sektorite (nt linakasvatus), millel on potentsiaali, elluäratamisele.

PM tõi teemat kokku võttes välja, et riik saab eelkõige olla võimaluste looja. Toodangu väärindamine on oluline teema, mida tuleb silmas pidada, kui hakkame meetmeid arutama. Ühistegevust ja lühikest tarneahelat on võimalik veelgi riigi poolt toetada ja need on olulised teemad, mida kõik oma sõnavõttudes rõhutasid. Toidujulgeolek on oluline teema, väiketootjatel on selle tagamisel oluline roll.

3.5. Kas Eesti peaks erilist tähelepanu pöörama liigilisele mitmekesisusele ning kõrge loodusväärtusega aladele? Millised alad ja millised piirangud majandustegevusele on sellised, millele peaks enim tähelepanu pöörama?

C:\Users\mgorban\
Desktop\MAK tulevik\

Leiti, et loodusväärtuslike alade kaitset ja toetamist tuleks jätkata nii metsa- kui põllumaadel. Peaksime tagama kaitse ja liigilise mitmekesisuse ka väljaspool Natura alasid, kuid valikute korral peaks peamine prioriteet olema Natura alad. Nitraaditundliku ala laiendamine on pragu arutuse all ning selle võimalikke tulemusi peaks arvestama. Kõrge loodusväärtusega alad on oluline temaatika, et väärtused saaksid kaardistatud ja toetatud. Toodi välja, et Natura alal on prioriteet nii metsa- kui põllumaa ja riik peab tagama võetud kohustuste täitmise. Samuti toodi prioriteetsena välja poollooduslikud kooslused. Rõhutati avaliku hüve aspekti ning leiti, et maaomaniukud on valmis täiendavaid kohustusi võtma, kui see kompenseeritakse. Loodusliku mitmekesisuse säilitamise ja tegevuste, kus majandustegevust ei toimu, osas leiti, et vastutus ja rahastus peaks nihkuma pigem Keskkonnaministeeriumi poliitikate haldusalasse. Nitraaditundlike alade osas toodi probleemina välja liikmesriikide poolt kehtestatud erinevad nõuded ja sellest tulenevad konkurentsitingimused. Euroopa elurikkuse strateegiat nimetati olulise teemana, mida saab rahastada MAK 2014-2020 kaudu. Väärtusi, mis on loodud ja mis on olemas, tuleks säilitada. Toetuste puhul tuleks ressursi jätta spetsiifilistele, suunatud tegevustele, mitte kasutada seda üksnes teatud piirangute kompenseerimisele. Juhiti tähelepanu, et skeemid, mida MAK 2014-2020 raames on kavas rakendada, peaksid olema administreeritavad.

PM võttis teemat kokku, et liigilisele mitmekesisusele ja kõrge loodusväärtusega aladele tuleb tähelepanu pöörata, kui võrd need on üheks Eesti väärtuseks. Samas tuleb arvestada piiratud ressursidega, mistõttu tuleb ka valikuid teha. Teatud piiranguid tõepoolest mujalt kui MAK-st hetkel kompenseerida ei ole võimalik, see ei saa aga olla eelduseks

alade laiendamisele ja toetusmäärade suurendamisele. Ühiskonna seisukohast on kõige väärtuslikumad keskkonnatoetused, mis lähevad kaugemale baasnõuetest, mitte lihtsalt piirangute kompenseerimine. Keskkonnatoetuste puhul tuleks mõelda teatud aladele fokusseerimisele.

Kokkuvõte

Järgmine kohtumine toimub järgmise aasta alguses. Järgmiseks istungiks valmistame ette uuendatud hetkeolukorra analüüsi ning esitatud ettepanekutega arvestamise/mittearvestamise tabeli. Järgmisel istungil arutame ülejäänud küsimused lõpuni (ettesaadetud küsimused nr 4, 6 ja 8). Ilmselt SWOT-analüüsini veel ei jõua. Kohtumised peaks edaspidi hakkama toimuma senisest tihedamini. Jätkame koostööd teiste ministeeriumide ja fondidega, mis aitaks lahendada maaelu politika ulatusest välja jäävad probleemid ja tagada maapiirkonna tervikliku arengu. Kõigil palume saata/täiendada oma kirjalikud ettepanekud küsimustiku osas jaanuari esimese nädala lõpuks juhtkomisjoni sekretariaadile.

Ants Noot
Komisjoni esimees

Anne-Liisi Mändmets
Protokollija